

תקציר פרשת תולדות:

אחיזת יצחק בארץ והבירור בין בניו

יצחק שרביט

שיר מאורעות חומש בראשית: הקטע של פרשת תולדות.

(אין אלהי אלא שמיים ההקלטה מספר פסחים הגון קודם לכן ושנית אשן)

עירין קדישין: ובני אנשא. חיות ברא. ועוף שמיא.	ריב על בארות. כורת ברית. עשו נישא. ברכות לשני בניו. לך לחרן!	תולדות: יצחק. (ומיד-) לידת עשו ויעקב. מכירת הבכורה. גר בפלשתים.
--	---	---

לידת עשו ויעקב

יצחק נושא את רבקה בגיל 40, ובמשך 20 שנה לא נולדו להם ילדים כי רבקה היתה עקרה. יצחק ורבקה מתפללים לה, וה' עונה לתפילתם, ורבקה הרדה. הבנים מתרוצצים בקרבה של רבקה, ולאחר שרבקה הולכת לדרוש את ה' בענין מזור זה - ה' עונה לה ש"שני גויים בבטןך, ושני לאומים ממעיך יפרדו...". כשיצחק בן 60 שנה, נולדים תאומים: הראשון יצא אדמוני ומלא שיער, ונקרא עשו; ואחריו יצא אחיו כשהוא אוהב בעקב עשו, וקראוהו יעקב.

מכירת הבכורה

כשגדלו האחים, היו שונים במעשיהם והתנהגותם: עשו היה איש ציד איש שדה, ואילו יעקב היה איש תם יושב אוהלים. יצחק אהב את עשו, "כי ציד בפיו", ואילו רבקה אוהבת את יעקב.

ביום מותו של אברהם אבינו, כשהאחים בני 15, יעקב הכין נזיד עדשים (מאכל אבלות). עשו בא מהשדה רעב, וביקש מיעקב להאכילו מן התבשיל שבישל. יעקב הציע שעשו ימכור לו את הבכורה בעבור האכלתו בתבשיל. עשו זלזל בבכורה וביזה אותה, ומכר אותה ליעקב, ואף נשבע לו בדבר, בעבור נזיד העדשים.

יצחק בארץ פלשתים

היה רעב בארץ, חוץ מהרעב שהיה בימי אברהם, ויצחק נאלץ ללכת ולגור בארצו של אבימלך מלך פלשתים, בגרר. ה' נראה ליצחק וציווהו לא לרדת למצרים, כפי שעשה אביו, אלא עליו להשאר בארץ. ה' ברך את יצחק, ואף הבטיח לו שיתן לו את הארץ, וגם ירבה את זרעו ככוכבי השמים, וכל זה בזכות אברהם אביו. (ע"פ ש"י)

יצחק נשאר בגרר ולא ירד מצרימה, כציווי ה'. כאביו אברהם, גם יצחק חשש שמא יהרגוהו אנשי גרר, כדי לקחת את אשתו, ולכן אמר על אשתו "אחותי היא". לאחר שנודע לאבימלך כי רבקה היא אשת יצחק - גער בו, ואמר לו שבגללו היו עלולים לחטוא חטא גדול מאוד בלקיחת אשת איש. יצחק השיב שחשש על חייו ולכן עשה זאת. כששמע זאת אבימלך - ציווה על עמו לא להרע ליצחק ולאשתו. יצחק נשאר בגרר וה' ברך אותו בעבודת האדמה שהוציא ממנה יכול רב מאוד, שלא בדרך הטבע. (ע"פ ש"י) יצחק הלך והתעשר עד שנהיה עשיר מאוד. הפלשתים קינאו ביצחק המבורך והעשיר, וסתמו את הבארות שחפרו עבדי אברהם בעודו בחיים. אבימלך פנה

ליצחק, וביקש ממנו "לך מעמנו כי עצמת ממנו מאוד", ואכן יצחק עזב והלך לגור בנחל גרר. שם חפר יצחק שוב את בארות אביו שסתמו הפלשתים. רועי גרר רבו עם רועי יצחק על שתי בארות שמצאו עבדי יצחק, שנקראו לאחר כל מריבה "עשק" ו"שטנה". כשיצחק עבר למקום אחר, וחפר באר שלישית – לא רבו עליה הפלשתים, ולכן קרא לה יצחק "רחובות". **(עליו רביעו)** משם עלה יצחק לבאר שבע, ושם התגלה אליו ה' וחיוקו וברכו שוב. יצחק בנה שם מזבח לכבוד ה', קרא בשם ה'. ה' בנה שם את אהלו, ועבדיו חפרו שם באר. אבימלך בא ליצחק וביקש לכרות עמו ברית. יצחק התלונן באזני אבימלך: מדוע באתם אלי, הרי "ואתם שנאתם אותי, ותשלחוני מאתכם". אבימלך טען שראה שה' עם יצחק ולכן רוצה הוא לחדש את הברית. יצחק עשה משתה, ונשבעו זה לזה לבל ירעו איש לרעהו. **(עליו חמישי)** למחרת, אבימלך חזר לעירו ובאותו היום בישרו עבדי יצחק לאדונם כי מצאו באר מים, ויצחק קרא לה "שבעה".

נישואי עשו

כשיצחק היה בן 100 - עשו היה בן 40 שנה, ונשא שתי נשים נוכריות מהעם החיתי, ושמותן יהודית ובשמת. נשים אלו היו למורת רוח וצער ליצחק ולבקה.

ברכות יצחק לבניו

כשהיה יצחק זקן, בן 123, וראייתו היתה חלשה מאוד – אמר לבנו בכורו עשו, כי "לא ידעתי יום מותי", וביקש ממנו שיכין לו מטעמים מצידו, ובשכר זה יברכהו לפני מותו. רבקה שמעה את דברי יצחק לעשו, ומיד ציוותה את יעקב בנה שיביא מהדיר שני גדיים. את הגדיים היא תכין מטעמים ליצחק, ויעקב יביא אותם לאביו, ובעבור זאת יברכהו אביו. יעקב חשש שאביו ירגיש שאין זה עשו שאותו שלח, בכך שימששהו וירגיש שאינו שער כעשו, ואז יקללהו אביו. רבקה ענתה לו "עלי קללתך בני", ובלבד שיעשה את אשר היא מצווה אותו. רבקה הכינה את המטעמים, הלבישה את בנה בבגדי עשו, ואת עורות הגדיים השעירים שמה על ידיו וצוארו, ונתנה את האוכל בידי יעקב. יעקב בא לאביו, וענה לשאלות אביו מיהו, ואיך זה שהגיע והספיק כל כך מהר. יצחק מישש את יעקב ושוב שאל לזהותו, ותמה "הקול – קול יעקב; והידיים – ידי עשו"? יצחק אכל ושתה, ביקש לנשק את בנו, והריח את ריח בגדיו "כריח שדה אשר ברכו ה'". **(עליו שישי)** יצחק ברך את בנו בברכות שמים וארץ, ושישלוט העמים ובאָחיו. אך יצא יעקב מעם אביו – בא עשו עם מטעמים לאביו ובצפיה לקבל את הברכות. יצחק הבין שברך (בטעות?) את יעקב במקום את עשו, ומיד הוסיף "גם ברוך יהיה!". עשו זעק "זעקה גדולה ומרה" וביקש מאביו שיברך גם אותו, והתלונן על יעקב ש"ויקבני זה פעמיים", לקח ממני את הבכורה, וכעת לקח גם את ברכתי!". יצחק אמר לעשו בנו שכבר עשה את יעקב שליט עליו, וניתנו לו כל הברכות. עשו התעקש שגם הוא רוצה ברכה, ובכה. יצחק ברך את עשו בברכות ארץ ושמים, ושיחיה על חרבו וינצח במלחמות, אבל רק אחיו יגבר עליו.

שליחת יעקב לחרן

עשו שמר שנאתו על אחיו, על שלקח לו את הברכות, ותיכנן להרוג אותו לאחר מות אביו. מזימת עשו התגלתה לרבקה, ומיד ציוותה על בנה יעקב לברוח לחרן, ללבן אחיה, עד שיעבור כעס אחיו ותשלח אליו שיחזור הביתה. רבקה פונה ליצחק ואמרה לו שלא יתכן שיעקב יישא אישה מבנות חת, ואם זה יקרה – אין היא חפצה להמשיך לחיות. יצחק קורא ליעקב ומצווה עליו ומצווה אותו שלא יישא אישה מבנות כנען אלא רק מבנות הדוד לבן. הוא מברך אותו בריבוי זרעו ושיזכה בברכת אברהם בירושת הארץ. **(עליו שביעי)** יצחק שולח את יעקב, ויעקב הולך לפדן ארם, לחרן, אל לבן דודו. עשו רואה שיעקב עשה כמצוות אביו, לא לקחת אישה מבנות כנען, וגם שהנשים שנשא - רעות בעיני אביו. עשו הולך לישמעאל דודו ונושא לאישה את מחלת בת ישמעאל, בנוסף לנשיו, שאותן לא גירש.

אבותינו לאור רבותינו

מדברי חז"ל הקדושים על המקרא

כפי שהביאם רש"י הקדוש בפירושו הקדוש | ליקוט, עריכה וביאור: יצחק שרביש

(למוד בשיעור חזרה גדולה לפי פ"ש, בשנת: בסופה של כל עלייה - קרא את הטקסט מרבותינו על אותה עלייה, מלווים בהסברים קצרים. בסוף השיעור ישאל הרב שאלות על הטקסט. קטעים אלו יכלים גם לשמש לתלמידים כדברי תורה על שלוח השבת. ויתגמלו ברש"י עידוד על כך. אב, אם לא מספיקים לשק את כל הפרשה - יש לשדד את התלמידים לסיימה בשבת בבית, ע"י כרטיסי עידוד. לפני קריאת דברי רבותינו - יש לעמוד על פשט הפסוק והקשרו, ורק אח"כ לעבור למדרש)

אבות 3

עליית ראשון

יט. וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק:

אברהם הוליד את יצחק: ממדרש תנחומא: על ידי שכתב הכתוב "יצחק בן אברהם" - הוּזַק היה צריך לומר לומר "אברהם הוליד את יצחק", לפי בגלל שהיו ליצני הדור רשעים שעושים צחוק ולעג מכל דבר אומרים: "מאבימלך נתעברה שרה נהייתה בהריון, כשגלגלה אליו כשאברהם ושרה ירדו לארץ פלשתים בגלל הרעב, שהרי כמה שנים שהתה היתה נשואה עם אברהם ולא נתעברה הימנו ולא זכתה להיכנס להריון ממנו". מה עשה הקב"ה כדי לבטל את דברי העלעג של ליצני הדור, ולהוכיח שיצחק יצא מאברהם? צר עשה קלסתר פניו צורת הפנים של יצחק דומה לאברהם, והעידו הכול כל האנשים שאברהם הוליד את יצחק וממנו נהייתה שרה בהריון, וזהו שכתב כאן הכתוב: "יצחק בן אברהם" היה, שהרי עדות יש שאברהם הוליד את יצחק ולא אבימלך.

כ. וַיְהִי יִצְחָק בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּקָוָתוֹ אֶת רַבְּקָה בַּת בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי מִפְּדַן אֲרָם לְבֶן הָאֲרָמִי לוֹ לְאִשָּׁה:

בת בתואל מפדן ארם אחות לבן: ממדרש בראשית רבה: וכי עדיין לא נכתב שהיא בת בתואל ואחות לבן ומפדן ארם ומה הכתוב בא לחדש לנו? הרי כל זה ידוע לנו כבר! אלא להגיד שבחה של רבקה, שהיתה בת רשע בתואל ואחות רשע לבן ומקומה אנשי רשע חרין, ולא למדה ממעשיהם אלא היתה צדיקה:

כא. וַיַּעֲתֵר יִצְחָק לִי-הִנֵּה לְנָכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עֲקָרָה הוּא וַיַּעֲתֵר לוֹ י-הוָה וַתֵּהָר רַבְּקָה אִשְׁתּוֹ: לִנְכַח אִשְׁתּוֹ: ממדרש בראשית רבה: זה יצחק עומד בזוית זו בפינה אחת של הבית ומתפלל, וזו רבקה עומדת בזוית זו בפינה אחרת של הבית ומתפללת:

ויעתר לו: מהגמרא מסכת יבמות: "לו" ולא לה, מפני שאין דומה תפלת צדיק בן צדיק יצחק בן אברהם לתפלת צדיק בן רשע רבקה בת בתואל, לפיכך ולכן כתוב "לו" ולא לה:

כב. וַיִּתְרַצְצוּ הַבָּנִים בְּקָרְבָּה וַתֹּאמֶר אִם כֵּן לָמָּה זֶה אֲנֹכִי וַתִּלְךָ לְדָרֶשׁ אֶת י-הוָה: ויתרוצצו: ממדרש בראשית רבה: על כרחך המקרא הזה אומר דורשני דרוש/למד מכאן משהו חבוי ונסתר, שסתם הכתוב ולא ביאר מה היא רציצה התרחשות זו? וכתב הכתוב: "אם כן למה זה אנכי" כלומר שהיה פה משהו מיוחד ולא רגיל בהתרוצצות הבנים בקרבה.

רבותינו חכמי התלמוד דרשוהו את הכתוב לשון ריצה, כלומר כשהיתה רבקה עוברת על פתחי תורה בתי מדרש של שם ועבר - יעקב רץ ומפרכס ורוצה לצאת מבטן אימו; וכשהיתה רבקה עוברת על פתחי בתי עבודה זרה - עשו מפרכס רוצה לצאת מבטן אימו: דבר אחר מספר "מדרש אגדה": מתרוצצים נאבקים זה עם זה ומריבים ורבים על בנחלת שני עולמות עולם הזה ועולם הבא, מי יזכה בהם:

ותלך לדרוש: ממדרש בראשית רבה: הלכה לבית מדרשו של שם בן נח, לשאול שם מדוע ישנה התרוצצות בקרבה:

כג. וַיֹּאמֶר י-הוָה לָהּ שְׁנֵי גֹיִם בְּבִטְנָהּ וּשְׁנֵי לְאֻמִּים מִמֶּנֶיךָ יִפְרְדוּ וְלֵאמֹם מְלָאִם יֵאָמֵן ... : ויאמר ה' לה: ממדרש בראשית רבה: על ידי שליח ולא שה' דיבר אליה ממש, אלא לשם בן נח נִאָּמַר ברוח הקודש בנבואה והוא שם אמר לה לרבקה:

כד. וַיְמַלְאוּ יְמִיָּהּ לְלֶדֶת וְהִנֵּה תוֹמָם בְּבִטְנָהּ: והנה תומם: ממדרש בראשית רבה: חסר מספר אותיות במילה תאומים, ובתמר שהתעברה מיהודה בן יעקב כתוב "תאומים" מלא ללא חסרון אותיות, וזה לפי מפני ששניהם התאומים שילדה תמר, פרץ וזרח, היו צדיקים, אבל כאן בהריון של רבקה - אחד צדיק ואחד רשע:

כה. וַיֵּצֵא הָרֵאשִׁוֹן אֲדָמוֹנִי כָּלֹ כְּאֲדָרֶת שַׁעַר וַיִּקְרָאוּ שְׁמוֹ עֵשָׂו: אדמוני: ממדרש בראשית רבה: צבע עורו היה אדום, וסימן הוא שיהא שופך דמים רוצח:

כו. וַאֲזָרִי כֵן יֵצֵא אֲזוּזִי וַיְדוּ אֲזוּזָת בְּעֵקֶב עֵשָׂו וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיִּצְוֶק בֶּן עֵשָׂו שֵׁשִׁים ... : ויקרא שמו יעקב: ממדרש תנחומא: הקב"ה בכבודו ובעצמו, קרא ליעקב בשם זה, ולא יצחק.

אבותינו לאור רבותינו

כ. וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֲשׂוֹ אִישׁ יוֹדֵעַ צִיד אִישׁ שְׂדֵה וַיַּעֲקֵב אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֲהֻלִים:

ויגדלו הנערים ויהי עשו: ממדרש בראשית רבה: כל זמן שהיו עשו ויעקב קטנים - לא היו נכרים במעשיהם לא היו רואים את הנטיה של כל אחד מהם, ואין אדם מדקדק בהם מה טיבם. כיון שנעשו בני שלש עשרה שנה - זה יעקב פירש פנה לבתי מדרשות ללמוד עבודת ה', וזה עשו פירש פנה לעבודה זרה:

יודע ציד: ממדרש בראשית רבה: לצוד להפיל בפה ולרמות את אביו בפיו, ושואלו: "אבא, היאך איך מעשרין את המלח ואת התבן והרי אינם חייבים במצוות תרומות ומעשרות, כסבור אביו ואביו היה חושב שהוא עשו מדקדק במצוות: יושב אהלים: ממדרש בראשית רבה: אהלו של שם ללמוד עבודת ה' ואהלו של עבר נינו של שם, ללמוד עבודת ה', ושניהם היו צדיקים גדולים ועובדי ה':

כז. וַיֵּאָהֵב יַצְוֹק אֶת עֲשׂוֹ כִּי צִיד בְּפִיו וְרִבְקָה אֶהָבֵת אֶת יַעֲקֹב:

בפיו: ממדרש בראשית רבה: בפיו של עשו, שהיה צד אותו את יצחק אביו ומרמהו בדבריו ועושה את עצמו צדיק:

כט. וַיֵּזֶד יַעֲקֹב נָזִיר וַיָּבֵא עֲשׂוֹ מִן הַשְּׂדֵה וְהוּא עֵינָף:

והוא עינף: ממדרש בראשית רבה: ברציחה, כמה דתימא שנאמר (ירמיה ד לא): כי עיפה נפשי להורגים:

ל. וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ אֶל יַעֲקֹב הֲלֵעִיטְנִי נָא מִן הָאָדָם הָאָדָם הַזֶּה כִּי עֵינָף אֲנֹכִי עַל כֵּן קָרָא שְׁמוֹ אָדָּם:

מן האדם האדם: מהגמרא מסכת בבא בתרא: עדשים אדומות שהם מאכל אבלים, ואותו היום מת אברהם, ועשה כך ה' שאברהם ימות באותו יום, לפני זמנו למות, כדי שלא יראה את עשו בן בנו יוצא לתרבות רעה עבודה זרה ומעשים רעים, ואין זו שיבה טובה שהבטיחו הקב"ה אם היה רואה בקלוקל עשו נכדו, לפיכך ולכן קצר הקב"ה חמש שנים משנותיו, שיצחק חי מאה ושמונים שנה וזה מאה שבעים וחמש שנה; ובישל יעקב עדשים באותו היום להברות את האבל לתת לאכול ליצחק האבל. ולמה עדשים הן מאכל אבלים? בגלל שדומות הן לגלגל לעיגול, שהאבלות גלגל החוזר בעולם ולא נגמרת לעולם, כי תמיד אנשים מתים:

לא. וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מִכְרָה כִּיֹּם אֶת בְּכֹרְתָה לִי:

בכרתך: ממדרש בראשית רבה: ולמה רצה יעקב לקנות את הבכורה, ושלא תשאר אצל עשו? לפי בגלל שהעבודה במקדש שייבנה, היא בבכורות התפקיד של הבכורות; אמר יעקב לעצמו: אין רשע זה כדאי ראוי שיקריב להקב"ה קרבנות:

ב. וַיֵּרָא אֵלָיו י-הוָה וַיֹּאמֶר אֵל תֵּרֵד מִצְרִימָה עִשָׂן בְּאָרְץ אֲשֶׁר אָמַר אֵלָי:

אל תרד מצרימה: ממדרש בראשית רבה: ה' היה יודע שהיה דעתו של יצחק לרדת מצרימה, כמו שירד אביו בימי הרעב. אמר לו ה': אל תרד מצרימה, וזה מפני שאתה עולה תמימה שנעקד על המזבח, ואין בך אף מום, ואין חוצה לארץ כדאי לך אינה ראויה לך, מפני שהיא ארץ טמאה:

עליית שלישי

טו. וְכָל הַבְּאֵרֹת אֲשֶׁר זָכְרוּ עַבְדֵי אֲבִיו בְּיַמֵּי אַבְרָהָם אֲבִיו סִתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים וַיְמַלְאוּם עֵפָר:

סתמום פלשתים: מספר התוספתא על מסכת סוטה: ולמה סתמום? מפני שאמרו הפלשתים, כהסוואה לקנאתם ביצחק: תקלה הם לנו הבארות הללו, מפני הגייסות חיילים של אויב, שבאים לשאוב לעצמם מים הבאות עלינו ומציקים לנו ופוגעים בנו.

אבותינו – אבותינו לאור רבותינו

עליית חמישי

לד. ויהי עשו בן ארבעים שנה ויקחו אשה את יהודית בת בארי הזוהי ואת בשמת בת אילן הזוהי:

בן ארבעים שנה: ממדרש בראשית רבה: עשו היה נמשל לחזיר, שנאמר (תהלים פ יד): "יכרסמנה חזיר מיער". החזיר הזה, כשהוא שוכב - פושט טלפיו רגליו, כדי לומר לכולם: ראו שאני טהור בכך שהוא שוסע שסע בפרסותיו, אבל הוא בעצם טמא כי אינו מעלה גרה; כך אלו [אלופי עשן] גוזלים וחומסים, ומראים עצמם כשרים צדיקים. כל ארבעים שנה כלומר עד גיל ארבעים היה עשו צד חוטף נשים מתחת בעליהן נשואות ומענה אותם, אבל כשהיה בן ארבעים, אמר לעצמו: אבא - כשהיה בן ארבעים שנה נשא אשה, אף אני כן אעשה כך, וארצה צדיק כמוהו:

לה. ותהיין מרת ריוז ליעזק ולרבקה:

ליצחק ולרבקה: ממדרש בראשית רבה: שהיו עובדות עבודה זרה:

א. ויהי פי זקן יעזק ותכהיין עיניו מראת ויקרא את עשו בןו הגדל ויאמר אליו בני ויאמר אליו הנני:

ותכהיין: ממדרש בראשית רבה: בעשן של אלו נשותיו של עשו, שהיו מקטירות קטורת לכבוד עבודה זרה. דבר אחר פירוש אחר: כשנעקד יצחק על גבי המזבח והיה אביו רוצה לשחטו להקריבו לעולה, באותה שעה נפתחו השמים וראו מלאכי השרת את יצחק נעקד על המזבח, והיו בוכים, וירדו דמעותיהם ונפלו על עיניו של יצחק, לפיכך ולכן כהו עיניו והיה כמעט עיוור. דבר אחר פירוש נוסף: כהו עיניו של יצחק כדי שיטול יעקב את הברכות מאביו:

ב. ויאמר הנה נא זקנתי לא ידעתי יום מותי:

לא ידעתי יום מותי: ממדרש בראשית רבה: אמר רבי יהושע בן קרחה מחכמי התנאים: אם מגיע אדם לפרק אבותיו מתקרב לגיל שאבותיו מתו - ידאג שמא גם הוא ימות כעת חמש שנים לפנייהם וחמש לאחר כן; ויצחק היה בן מאה עשרים ושלוש לפני שקרא לבנו עשו, אמר: שמא לפרק אמי הגיל שמתה אני מגיע, והיא מתה בת מאה עשרים ושבע, והריני כעת בן בתוך חמש שנים סמוך לפרקה בין 123 שנה, לפיכך ולכן אמר יצחק "לא ידעתי יום מותי", שמא לפרק אמי שמתה בגיל 122, שמא לפרק אבא שמת בן 175.

ט. כך נא אל הצאן וקחו לי משם שני גדיי עזים טבים ואעשה אתם מטעמים לאבירי כאשר אהב:

וקח לי: מדרש בראשית רבה: משלי הם ואינם גזל, שכך כתב לה יצחק בכתובתה כשהתחתנו: ליטול שני גדיי עזים בכל יום שכל יום הוא יתן לה במתנה שני גדיים: שני גדיי עזים: מספר המדרש "פרקי דר' אליעזר": וכי שני גדיי עזים היה מאכלו של יצחק והרי זה הרבה מאוד בשר לאדם אחד! אלא שאותו היום היה ערב פסח, ואת האחד הקריב לפסחו לשם קרבן פסח והאחד ואת השני עשה מטעמים לאכול ממנו בסעודה לפני אכילת בשר קרבן הפסח, כדי לאכול את בשר קרבן הפסח על השבע:

טו. ותקחו רבקה את בגדי עשו בנה הגדל החזמדת אשר אתה בבית ותלבש את יעקב בנה הקטן:

החמודות: ממדרש בראשית רבה: שחמד אותן מן נמרוד פעם אחת עשו לקח אותם מנמרוד הרשע, שגם הוא היה צייד, והיה עליהם ציורים של חיות, והיו באים אליו החיות, והיה צד אותן בקלות: אשר אתה בבית: ממדרש בראשית רבה: והלא והרי כמה נשים היו לו לעשו, והוא מפקיד אצל אמו! ולמה לא הפקידם אצל נשיו שישמרו לו עליהם? אלא שהיה בקי במעשיהן יודע שמעשיהן רעים וחושדן ושהוא לא יכול לסמוך עליהן:

כא. ויאמר יעזק אל יעקב עשה נא ואמשך בני האתה זה בני עשו אם לא:

גשה נא ואמשך: ממדרש בראשית רבה: אמר יצחק בלבו: אין דרך עשו להיות שם שמים שגור בפיו ולא מזכיר שם ה' בדיבורו, וזה אמר (פסוק כ) "כי הקרה ה' א-להיך"!

כו. וַיֵּשֶׁ וַיִּשְׁקָ לֹו וַיִּרְוֹ אֶת רִיחוֹ בְּגָדָיו וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר רְאֵה רִיחוֹ בְּנֵי פְרִיזוֹ שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרָכוּ י-הוָה:

וירח וגו': ממדרש בראשית רבה: והלא אין ריח רע יותר משטף העזים מהזיעה של העזים! אלא מלמד הכתוב שנכנסה עמו כשנכנס יעקב לאביו ריח גן עדן:

עליית שישי

לג. וַיִּזְרַד יַצְוֹק זֹרְדָה גְדֻלָּה עַד מְאֹד וַיֹּאמֶר מִי אֲפֹא הוּא הַעֲדָר צִיד וַיָּבֵא לִי וְאֶכֶל מִכֹּל בְּטָרִם תָּבוֹא וְאַבְרָכֵהוּ אִם בָּרוּךְ יְהוָה:

גם ברוך יהיה: ממדרש בראשית רבה: מדוע שוב אמר יצחק "גם ברוך יהיה"? כדי שלא תאמר בטעות: אילולי בגלל שרימה יעקב לאביו את אביו, לא נטל את הברכות לכן לא מגיעות לו הברכות, לכך הסכים יצחק וברכו מדעתו כאשר הוא יודע בוודאות שזה יעקב:

לו. וַיֹּאמֶר הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹבֵנִי זֶה פְעַמִּים אֶת בְּכֹרְתִי לָקָז וְהִנֵּה עֵתָה לָקָז בְּרָכְתִּי וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶעֱלֶת לִי בְרָכָה:

הכי קרא שמו: מדרש תנחומא (תנחומא ישן כג): למה חרד יצחק כלומר ממה פחד יצחק? אמר: שמא עון יש בי שברכתי הקטן לפני הגדול, ושניתני סדר היחס כי הייתי צריך לברך קודם את הבכור. התחיל עשו מצעק: "ויעקבני זה פעמים", אמר לו אביו: מה עשה לך יעקב? אמר לו עשו: את בכורתי לקח כשהיינו בני 15 שנה. לאחר ששמע זאת, אמר יצחק לעצמו: בכך הייתי מצר וחרד שמא עברתי על שורת הדין שברכתי הצעיר לפני הבכור, אבל עכשיו אני מבין שדווקא לבכור ברכתי, אז אם ככה, אז גם ברוך יהיה:

מב. וַיִּזְדַּר לְרַבְקָה אֶת דְּבָרֵי עֵשָׂו בְּנֵה הַגְּדֹל וְתִשְׁלֹז וְתִקְרָא לְיַעֲקֹב בְּנֵה הַקָּטָן וְתֹאמֶר אֲלֵיו הִנֵּה עֵשָׂו אֲזוּיָה מִתְנַזֵּם לָךְ לְהַרְגֶּךָ:

ויגד לרבקה: ממדרש בראשית רבה: ברוח הקודש הוגד לה לרבקה מה שעשו מהרהר בלבו להרוג את יעקב: **מתנחם לך:** ומדרש אגדה ממדרש בראשית רבה: כבר אתה יעקב מת בעיניו של עשו, ושתה עליך כוס של תנחומים שמנחמים אדם על מות קרובו.

מזה. עַד שׁוֹב אִף אֲזוּיָה בְּמִפְּךָ וַיִּשְׁכַּח אֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ לֹו וַיִּשְׁלֹזְתִּי וְלָקָזְתִּיךָ בְּשֵׁם לְמָה אֲשַׁכַּל אִם שְׁנֵיכֶם יוֹם אֲזוּד:

גם שניכם: אם יקום עליך להרגך ואתה תהרגנו, אז יעמדו בניו ויהרגוך, ורוח הקודש נזרקה בה מה ונתנבאה שביום אחד ימותו ובאמת באותו היום יעקב ועשו נקברו, כמו שמפורש בפרק המקנא לאשתו (סוטה יג א):

כס"ז. אל בנ גג דל הה וז חח טט יי ככ דך לל ממ סס ננ ון סס עע פפ פפ צל צץ קק רר שש תת

"שגיאות מי יבין
מנסתרות נקני"
להערות ושיפורים
יצחק שרביט
7937457@gmail.com
050-7937457

שאלות ידע על פירוש רש"י (ומעט מיימנויות וחשיבה) | **פרשת תולדות מעליית חמישי**
סם התלמיד העמל בתורה: _____ **הי"ו כיתה:** _____

הערה: השאלות הן על קטעי פירוש רש"י הכתובים בכתב גדול בלבד, ולא אותם קטעים הכתובים בגודל קטן מאוד!

דע וזכור! רש"י הקדוש ישב תר"ג ימי תעניות כנגד תר"ג מצוות – לפני שכתב את פירושו הקדוש על המקרא!!! ע"פ הרב החיד"א (חי לפני כ-250 שנה) בספרו על חכמי ישראל "שם הגדולים"

זאת ועוד, דע וזכור! על פירושו של רש"י, ממה שידוע לנו – נכתבו כ-400 פירושים להבין את דבריו ומה התכוון בכל מילה ומילה שכתב!!!

* עיקר מקורותיו של רש"י לפירוש הפסוקים בחומש בראשית, הינו מספרי המדרש "בראשית רבה" (ב"ר) ו"מדרש תנחומא" (שיש בהם בד"כ דברי אמוראים, ונערכו לפני כ-1000 שנה), וכן מהתלמוד הבבלי והירושלמי.

תלמיד יקר! הנחיה חשובה:

כל דיבור מתחיל ברש"י ופירושו - קרא פעמיים: פעם אחת נסה להבין בעצמך ללא ההסבר באותיות הקטנות; ופעם שניה - עם ההסבר באותיות הקטנות; וזאת, הן לצורך בדיקה שאכן הבנת נכון, והן לצורך הבנה יותר טובה.

לד. ויהי עשיו בן ארבעים שנה ויקחז אשה את יהודית בת בארי הזוהתי ואת פשימת בת אילן הזוהתי:

בן ארבעים שנה: עשו היה נמשל לחזיר, שנאמר (תהלים פ יד) יכרסמנה חזיר מיער, החזיר הזה כשהוא שוכב פושט טלפיו רגליו, כדי לומר לכולם: ראו שאני טהור בכך שהוא שוסע שסע בפרסותיו, אבל הוא בעצם טמא כי אינו מעלה גרה; כך אלו [אלופי עשן] גוזלים וחומסים ומראים עצמם כשרים צדיקים. כל ארבעים שנה כלומר עד גיל ארבעים היה עשו כל חוטף נשים מתחת זעליהן נשואות ומענה אותם, אבל כשהיה בן ארבעים אמר לעצמו: אבא כשהיה בן ארבעים שנה נשא אשה, אף אני כן אעשה כך, וארצה צדיק כמוהו: (בראשית רבה)

1. למה משול עשו? _____ מדוע? _____

2. מה היה עושה עשו עד גיל ארבעים? _____

3. מה עשה עשו כשהגיע לגיל ארבעים, כדי שייראה צדיק כמו אביו? _____

מדוע הוא סבר שבמעשה זה ייחשב לצדיק? _____

לה. ותהיין מורת רוח ליעזק וקרבה:

מורת רוח: לשון המרצת רוח מלשון סרבנות מלהיות טובים, כמו (דברים ט כד): "ממרים הייתם" שמשוה רבינו האשים את בני ישראל שהיו מורדים בה; כל מעשיהן של נשות עשו היו לעצבון ליצחק:

ליצחק ולרבהקה: שהיו עוזרות עבודה זרה:

1. מה פירוש "מורת רוח"? _____ מהיכן מביא רש"י דוגמא

לכך? _____ כלומר: _____

2. במה היו נשות עשו מעציבות את יצחק ורבהקה? _____

3. נסן להבין: מדוע יצחק כתוב לפני רבהקה בפסוקינו? מה זה בא ללמד אותנו? _____

א. וַיְהִי כִּי זָקַן יַצְחָק וַתִּכְהַיֶּינֵהוּ עֵינָיו מִרְאֵת וַיִּקְרָא אֶת יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנִי וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֲגַנִּי:

ותכהי: בעשן של אלו בשותיו של עשו, שהיו מקטירות קטורת לכבוד עבודה זרה. דבר אחר פירוש אחר: כשנעקד יצחק על גבי המזבח והיה אצו רועה לשחטו להקריבו לעולה, באותה שעה נפתחו השמים וראו מלאכי השרת את יצחק נעקד על המזבח, והיו זוכים, וירדו דמעוניהם ונפלו על עיניו של יצחק, לפיכך ולכן כהו עיניו והיה כמעט עיוור. דבר אחר פירוש נוסף: כהו עיניו של יצחק כדי שיטול שיקבל יעקב את הזכרות מאביו: (בראשית רבה)

מדוע כהו עיניו של יצחק אבינו, כלומר שנהיה כמעט עיוור? שלושה פירושים:

לפי הפירוש הראשון: _____

לפי הפירוש השני: _____

לפי הפירוש השלישי: _____

ב. וַיֹּאמֶר הֲיֵה זֶה וְקָנִיתִי לֹא יָדַעְתִּי יוֹם מוֹתִי:

לא ידעתי יום מותי: אמר רבי יהושע בן קרחה מחכמי התנאים: אם מגיע אדם לפרק אבותיו מתקרב לגיל שאבותיו מתו - ידלוג שמא גם הוא ימות בעת חמש שנים לפנייהם וחמש לאחר כן; ויחזק היה בן מאה עשרים ושלש לפני שקרא לבנו עשו, אמר: שמא לפרק אמי הגיל שמתה אני מגיע, והיא מתה בת מאה עשרים ושב, והריני בעת בן בתוך חמש שנים סמוך לפרקה בין 123 שנה, לפיכך ולכן אמר יצחק "לא ידעתי יום מותי", כי הרי יכולות להיות שתי אפשרויות, שהמרחק בניהן הוא גדול: שמא לפרק אמי שמתה בגיל 122, שמא לפרק אבא שמת בן 175.

1. מתי אדם צריך להתחיל לחשוש שמא הגיע זמנו להפטר מן העולם? _____

2. מדוע חשש יצחק שאולי הגיע זמנו להפטר מן העולם כשהיה בן 123 שנה? _____

3. מדוע בכל זאת היה יצחק בספק, ואמר "לא ידעתי יום מותי"? פרט. _____

4. בן כמה היה יצחק במוותו? (בעליית שישי של פרשת וישלח זה כתוב) _____

כמה שנים יותר מאביו אברהם הוא חי? _____ ואיך זה קשור למה שכתוב

בפירושו של רש"י על פסוקנו? _____

ג. וַעֲתָה שָׂא זֶה כְּלִיךָ תְּלִיךָ וְקִשְׁתְּךָ וְצֵא הַשְּׂדֵה וְצֹדֵה לִי צִיד:

תליד: חרצך מפני שדרך לתלותה על איזה מתלה:

שא נא: לשון השחזה וחיידוד הסכין כאותה ששנינו כמו שכתוב במשנה (ביצה כח א): אין משחזין את הסכין ביום טוב,

ע"י מכשיר המיוחד לכך אבל אלא משיאה על גבי חזרתה משפסף אחת על השניה עד שמתחדדת בכך, ואמר לו יצחק: חלל

סכיןך ושחוט יפה ללא שהסכין תהיה פגומה, כדי שלא תאכילני נבלה כלומר חיה שלא נשחטה כהלכה:

וצודה לי: מן ההפקר שלא שייך לאף אחד וללא מן הגזל:

1. מהו "תליך"? _____ מדוע היא נקראת כך? _____
2. מה התכוון יצחק שעשו יעשה, באומרו לעשו בנו "שא נא תליך"? _____
3. מהיכן למד רש"י ש"שא נא" זה להשחית את הסכין? _____ כלומר: _____
4. מדוע ביקש יצחק שעשו ישחית יפה יפה את הסכין? _____
5. מהיכן ביקש יצחק שעשו יצוד? _____
- * כעת, לאור פירושו של רש"י – כתוב את הפסוק וביאורו. יצחק אמר לעשו בנו שכעת _____

ד. וְעִשָׂה לִי מִטְעָמִים כַּאֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְהֵבִיֵאָה לִי וְאֶכְלָה בְּעֵבֹר תְּבָרַכְךָ נְפֹשֵׁי בְטָרִם אָמוּת:
ה. וְרִבְקָה שִׁמְעֵת בְּדַבָּר יִצְחָק אֶל עֵשָׂו בְּנֹו וַיִּכְרַח עֵשָׂו הַשְׂדֵּה לְצוּד צִיד לְהֵבִיא:

לצוד ציד להביא: מהו שכתוב בפסוק "להביא"? אלא שהכתוב מגלה לנו שאם עשו לא ימלא ציד בהפקר, כמו שביקש אביו - אז יביא מן הגזל כמו שהיה רגיל לעשות:

איזו מילה, לכאורה מיותרת בפסוקנו? "_____". מדוע היא בכל זאת כתובה? _____

ו. וְרִבְקָה אֲמָרָה אֶל יַעֲקֹב בְּנֵה לְאִמְרֵי הַנָּה שִׁמְעֵתִי אֶת אָבִיךָ מִדְּבַר אֶל עֵשָׂו אֲזַיִךְ לְאִמְרֵי:
ז. הֵבִיֵאָה לִי צִיד וְעִשָׂה לִי מִטְעָמִים וְאֶכְלָה וְאֶבְרַכְכָּה לְפָנָי יְיָ-הוֹה לְפָנָי מוֹתִי:

לפני ה': נרשמו טיפוסים על ידי:

זו. וְעִתָּה בְּנֵי שִׁמְעֵ בְּקָלִי לְאֲשֶׁר אָנֹכִי מַעֲזָה אֶתְךָ:

ט. לָךְ נָא אֶל הַצֹּאן וְקֹזוּ לִי מִשָּׁם שְׁנֵי גְדֵי עֲזִים טָבִים וְאֶעֱשֶׂה אֹתָם מִטְעָמִים לְאָבִיךָ כַּאֲשֶׁר אָהַב:

וקח לי: משלי הם ואינם גזל, כך כתב לה יצחק בכתובתה כשהתחננו: ליטול שני גדיי עזים בכל יום שכל יום הוא יתן לה במתנה שני גדיים: (בראשית רבה)

שני גדיי עזים: וכי שני גדיי עזים היה מאכלו של יצחק והרי זה הרבה מאוד בשר לאדם אחד! אללא שאותו היום היה ערב פסח, ואת האחד הקריב לפסחו לשם קרבן פסח והאחד ואת השני עשה מטעמים לאכול ממנו בסעודה לפני אכילת בשר קרבן הפסח, כדי לאכול את בשר קרבן הפסח על השבע: צפרקי דרבי אליעזר (פרק לז):

כאשר אהב: כי טעם הגדי כטעם הלזי:

1. כיצד היו שני גדיי העיזים מן הדיר של רבקה? _____

ואם הם לא היו שייכים לה, אז למי הם שייכים? _____ ומדוע זה עלול להיחשב

- לה לגזל? _____
2. מהי התמיהה שמעלה רש"י בדיבור המתחיל "שני גדיי עיזים"? _____
 מהי התשובה לתמיהה זו שמביא רש"י בשם ה"פרקי דר' אליעזר"? _____
3. מהו התאריך שבו ברך יצחק אבינו את בנו יעקב? _____ הוכח את תשובתך. _____
4. מה משותף לגדי עיזים וצבאי? _____ כיצד זה מסייע לרבקה? _____
5. נסה להבין: כיצד יצחק אבינו ידע על קרבן פסח, והרי עדין לא היה מתן תורה? _____

י. וְהִבֵּאתְ לְאִבִּיךָ וְאָכַל בְּעֵבֶר אֲשֶׁר יְבָרְכֶךָ לִפְנֵי מוֹתוֹ:
 יא. וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל רַבְּקָה אִמּוֹ הֲזֵן עָשׂוֹ אֲזוּי אִישׁ שָׂעִר וְאֲנֹכִי אִישׁ זֹכֵק:
 איש שער: צעל שער;

יב. אוֹלִי יְמִשְׁנֵי אָבִי וְהִיִּיתִי בְּעֵינָיו כְּמִתְעַתֵּעַ וְהִבֵּאתִי עָלַי קְלָלָה וְלֹא בִּרְכָה:
 ימשני: כמו (דברים כח כט) ממשש צלהים;

יג. וַתֹּאמֶר לוֹ אִמּוֹ עָלַי קְלָלְתָּךְ בְּנֵי אִף שָׁמַע בְּקִלִּי וְלֶךָ קִזּוּ לִי:
 יד. וַיֵּלֶךְ וַיִּקְזֹז וַיָּבֵא לְאִמּוֹ וַתַּעַשׂ אִמּוֹ בְּמִטְעָמִים כַּאֲשֶׁר אָהָב אָבִיו:
 טו. וַתִּקְזֹז רַבְּקָה אֶת בְּגָדֵי עָשׂוֹ בְּנֵה הַגָּדֹל הַזּוֹמְדֹת אֲשֶׁר אֶתָּה בְּבֵית וַתִּלְבַּשׂ אֶת יַעֲקֹב
 בְּנֵה הַקָּטָן:

החמודות: הנקיות, כתרגומו של אונקלוס לכייתול נקיות בשפה ארמית. לזכר אחר פירוש אחר: שחמל שפעם אחת לקח אותן מן נמרוד הרשע, שבהן היה צד חיות: (צראשית רבה)
 אשר אתה בבית: והלא והרי כמה נסים היו לו לעשו, והוא מפקיד אל כל אמו?! ולמה לא הפקידם אצל נשיו שישמרו לו עליהם? אללא שהיה צקי צמעשיהן יודע שמעשיהן רעים וחוסלן ושהוא לא יכול לסמוך עליהן: (צראשית רבה)

1. כיצד מתרגם/מפרש אונקלוס את המילה "החמודות"? _____ וכיצד מפרש אותן המדרש בראשית רבה? _____

אצל מי היה עשו מפקיד את בגדיו "החמודות"? _____ ומדוע לא הפקיד אותם אצל נשיו?

טז. וְאֵת עֶרְת גְּדֵי הָעֵזִים הַלְבִּישָׁה עַל יָדָיו וְעַל זֹכְלֹת צְוֹאֲרָיו:
 יז. וַתִּתֵּן אֶת הַמִּטְעָמִים וְאֵת הַלֶּחֶם אֲשֶׁר עָשְׂתָה בְּיַד יַעֲקֹב בְּנֵה:
 יז. וַיָּבֵא אֶל אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הֲנָנִי מִי אֶתָּה בְּנֵי:

גאליד יקרי! שכויצום (וישר כוא עצום) עא עמאך כיש"י הנ"ל.
 וכשמתק אל רצון ה' יברך שציוה "היו עמאים בגורה"!!!